

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายของนิตยสารแนวอิโรติกไทย” ครั้งนี้มีจุดประสงค์ที่จะวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อศึกษาว่ามายาคติเรื่องชนชั้นและเพศสภาพไปกำหนดการสร้างความหมายในภาพอิโรติกอย่างไร

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์แบบโครงสร้างนิยม ตามแนวทางของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ คือพิจารณาการสื่อความหมายในองค์ประกอบย่อยของภาพ และเมื่อนำองค์ประกอบทั้งหลายมารวมกันจะให้ความหมายในภาพรวมอย่างไร โดยคัดเลือก “ชุดภาพ” (Set) จากนิตยสารภาพอิโรติกของไทยมาศึกษา ทั้งนี้ประเด็นหลักในการพิจารณาก็คือ มายาคติเรื่องชนชั้นและเพศสภาพเข้าไปกำกับการสื่อความหมายในแต่ละองค์ประกอบของภาพอย่างไร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายของนิตยสารแนวอิโรติกไทย” ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยประชากรในงานวิจัย ได้แก่ นิตยสารไทยที่นำเสนอภาพอิโรติกโดยเฉพาะซึ่งมีขายตามแผงหนังสือทั่วไป และได้ลดข้อบกพร่องในการเลือกแบบเจาะจงนี้ด้วยการตั้งเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกนิตยสาร โดยให้กลุ่มผู้บริโภคนิตยสารเหล่านี้มีส่วนร่วมในการเลือกกลุ่มตัวอย่างรายชื่อนิตยสารออกมา

ในลำดับแรก ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ติดตามนิตยสารที่นำเสนอภาพอิโรติกของไทยเป็นประจำซึ่งเป็นเพศชาย จำนวน 3 คน เกี่ยวกับความแตกต่างของนิตยสารแต่ละเล่ม และหลักเกณฑ์ที่ควรนำมาคัดเลือกนิตยสารในการศึกษาเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ผู้ติดตามและบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกนี้ประกอบไปด้วย

1. พี่ข้าวต้ม (นามสมมุติ) อายุประมาณ 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันประกอบอาชีพอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 15 ปี
2. พี่ตู้ (นามสมมุติ) อายุประมาณ 27 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันเป็นนักวิจัยข่าว มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 10 ปี
3. พี่อ้วน (นามสมมุติ) อายุประมาณ 36 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นฝ่ายการตลาดบริษัทแห่งหนึ่ง มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 20 ปี

ทั้งนี้ ตามหลักการของโครงสร้างนิยมเชื่อว่า แม้ว่าภาษาจะมีความหลากหลาย แตกต่างด้านองค์ประกอบ แต่อย่างไรก็จะมีโครงสร้างที่คอยกำกับเหมือนกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกนิตยสารเอาไว้ว่า จะพิจารณาให้มีความหลากหลายเพื่อให้เป็นไปตามหลักการของโครงสร้างนิยมว่าไม่ว่านิตยสารรายอิโรติกมีลักษณะอย่างไร ก็จะมีโครงสร้างทางการสื่อความหมายเหมือนกัน

ผู้ติดตามนิตยสารอิโรติกทั้ง 3 คน เสนอว่าควรเลือกนิตยสารออกมา 4 ฉบับ ดังนี้

1. Mars เป็นนิตยสารหัวไทยที่เน้นนางแบบมีชื่อเสียง วางจำหน่ายในราคา 80 บาท ออกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการคัดเลือกระบุว่า เป็นนิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่กลุ่มคนชั้นกลางขึ้นไป โดยในเล่มมีทั้งบทความและภาพอิโรติกของนางแบบประกอบกัน ใช้กองบรรณาธิการและคนมีชื่อเสียงมาเขียนบทความ โดยถ่ายภาพนางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมออกมาอย่างสวยงามมีรสนิยมในทัศนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 3.1

แสดงหน้าปกของนิตยสาร “Mars”

2. FHM เป็นนิตยสารหัวนอกที่เน้นนางแบบมีชื่อเสียง วางจำหน่ายในราคา 90 บาท ออกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการคัดเลือกระบุว่า เป็นนิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่กลุ่มคนชั้นกลางขึ้นไป โดยในเล่มมีทั้งบทความและภาพอิโรติกของนางแบบประกอบกัน ซึ่งใช้กองบรรณาธิการและการแปลบทความจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยถ่ายภาพนางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมออกมาอย่างสวยงามมีรสนิยมในทัศนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 3.2
 แสดงหน้าปกนิตยสาร “FHM”

3. ดารานางแบบ เป็นนิตยสารหัวไทยที่เน้นนางแบบไม่มีชื่อเสียง วางจำหน่ายในราคา 60 บาท ออกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการคัดเลือกระบุว่าเป็นนิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายคนชั้นกลางระดับล่างเป็นหลัก เพราะแม้จะมีบทความประกอบ แต่ส่วนใหญ่จะเน้นไปยังภาพที่ค่อนข้างเปลือยของนางแบบที่ไม่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคม ซึ่งถ่ายภาพออกมาไม่ค่อยสวยงามและค่อนข้างโจ่งแจ้งทางเพศในทัศนยะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 3.3
 แสดงหน้าปกนิตยสาร “ดารานางแบบ”

4. Penthouse เป็นนิตยสารหัวนอกเน้นนางแบบไม่มีชื่อเสียง วางจำหน่ายในราคา 80 บาท ออกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการคัดเลือกระบุว่าเป็นนิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายคนชั้นกลางเป็นหลัก ในเล่มมีบทความซึ่งใช้กองบรรณาธิการเป็นผู้เขียนประกอบกับบทความแปลโดยรูปภาพอิโรติกใช้นางแบบไม่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคม แต่ถ่ายภาพออกมาได้ค่อนข้างสวยงามในทัศนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 3.4

แสดงหน้าปกนิตยสาร “Penthouse”

ในนิตยสารแต่ละฉบับนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็น “ชุดของภาพ” หรือ “เซต” (Set) ซึ่งแต่ละเซตจะประกอบไปด้วยภาพประมาณ 6-15 ภาพ โดยกำหนดเอาไว้ว่า เพื่อให้มีลักษณะร่วมสมัชชจะเลือกภาพที่ดีพิมพ์ไม่เกิน 1 ปีจากวันที่คัดเลือก และแต่ละหัวหนังสือจะคัดเลือกออกมาทั้งหมด 3 เซต ทำให้รวมแล้วจำนวนภาพที่จะใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษาคั้งนี้ คือ 12 เซต

นอกจากการตีความของผู้วิจัยแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ยังอาศัยข้อมูลการสร้างความหมายจากทัศนะของผู้รับสารหรือผู้อ่านนิตยสารแนวอิโรติกประกอบด้วย ผู้วิจัยจึงได้จัดทำสนทนากลุ่มขึ้น โดยคัดเลือกกลุ่มผู้บริโภคนิตยสารประเภทนี้ซึ่งเป็นเพศชายมาทั้งหมด รวม 8 คน ด้วยวิธีการบอลล์หิมะ (Snowball Technique) เพื่อมาทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคที่มาให้ข้อมูลนี้มีลักษณะเป็นคนชั้นกลาง (Middle Class) ทั้งหมด เนื่องจากโดยทั่วไปแล้ว นิตยสารเป็นสื่อที่มีแนวโน้มจะมุ่งเน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายคนชั้นกลางเป็นหลัก บุคคลกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย

1. พี่ข้าวต้ม (นามสมมุติ) อายุประมาณ 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันประกอบอาชีพอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 15 ปี

2. พี่ตู้ (นามสมมุติ) อายุประมาณ 27 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันเป็นนักวิจัยข่าว มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 10 ปี

3. พี่ทอม (นามสมมุติ) อายุประมาณ 26 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันทำงานให้กับองค์กรพัฒนาภาคเอกชน (NGO) มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 12 ปี

4. พี่วาง (นามสมมุติ) อายุประมาณ 28 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษ มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 15 ปี

5. พี่เอส (นามสมมุติ) อายุประมาณ 28 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นนักดนตรี มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 15 ปี

6. น้องอาทิตย์ (นามสมมุติ) อายุประมาณ 22 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นบรรณาธิการนิตยสารฉบับหนึ่ง มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 8 ปี

7. น้องดิน (นามสมมุติ) อายุประมาณ 22 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นนักวาดการ์ตูน มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 8 ปี

8. น้องตะพาบ (นามสมมุติ) อายุประมาณ 26 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นนักดนตรี มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 13 ปี

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบถึงข้อสังเกตบางประการที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคนชั้นกลางให้เอาไว้ ผู้วิจัยจึงได้ “สัมภาษณ์เจาะลึก” (Deep Interview) ซึ่งมีสถานะไม่เข้าข่าย “คนชั้นกลาง” เพิ่มเติมอีก 1 คน ได้แก่

1. พี่แวน (นามสมมุติ) อายุประมาณ 40 ปี จบการศึกษาระดับมัธยม ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นคณงานทั่วไป มีประสบการณ์ในการบริโภคนิตยสารชายภาพอิโรติกไทยประมาณ 20 ปี

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อให้การเก็บข้อมูลจากสิ่งที่สังเกตได้ในภาพเป็นระบบ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ “กระดาษจดบันทึก” เอาไว้สำหรับบันทึกสิ่งที่พบเห็นในภาพ เมื่อวิเคราะห์ด้วยตนเอง เพื่อไม่ให้หลงลืมและเป็นไปตามกรอบการศึกษาที่วางเอาไว้ว่าจะมีเกณฑ์การวิเคราะห์ อันประกอบไปด้วย ตัวนางแบบ ฉากหลังและอุปกรณ์ประกอบฉาก เครื่องแต่งกาย การใช้กล้อง และรวมไปถึงประเด็นชนชั้นและเพศสภาพด้วย ทั้งนี้ยังใช้ “เทปบันทึกเสียง” ในการช่วยจำระหว่างการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกอีกด้วย

การวิเคราะห์และการสรุปผลข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanation Research) เพื่อวิเคราะห์และอธิบายการสร้างความหมายในภาพอิโรติก โดยจะมองภาพบนสมมติฐานที่ว่าความหมายทุกอย่างเป็นความหมายเชิงสัญลักษณ์ตามแนวคิดของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์

ในด้านของขั้นตอนนั้น เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่สังเกตได้และสรุปส่วนสำคัญจากเทปบันทึกเสียงลงใน “กระดาษจดบันทึก” เอาไว้แล้ว ผู้วิจัยจะนำเอาข้อมูลมาจัดระบบให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ จากนั้นจะตรวจสอบถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาประมวลเป็นคำตอบสำหรับงานวิจัย และสรุปผลโดยอิงตามแนวคิดโครงสร้างนิยม

เกณฑ์ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดโครงสร้างนิยมกับแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาพ มาสร้างเป็นเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์ภาพอิโรติก ดังต่อไปนี้

1. ตัวนางแบบ ได้แก่ ลักษณะรูปร่างหน้าตา สีผิว การโพสท่า ไปจนถึงจุดยืนการจ้องมองของนางแบบและการจ้องมองของคนดู
2. ฉากหลังและอุปกรณ์ประกอบฉาก ได้แก่ สิ่งที่เข้ามาอยู่ในภาพซึ่งไม่ใช่ตัวนางแบบ โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะมองว่าเป็นฉากธรรมชาติ หรือฉากในจินตนาการอีกด้วย

3. เครื่องแต่งกาย ได้แก่ เครื่องแต่งกายของนางแบบ ตั้งแต่ชุดว่ายน้ำไปจนถึงสิ่งที่เข้ามาปกคลุมร่างกาย

4. เทคนิคด้านภาพ ได้แก่ มุมกล้อง ระยะเวลา และการใช้เลนส์

ทั้งนี้องค์ประกอบย่อยต่าง ๆ เมื่อนำมารวมกันแล้ว ประการแรกจะทำให้เห็นว่าแต่ละภาพมีแนวคิดของภาพ (Theme) อย่างไร ซึ่งจะทำให้เห็นความหมายอย่างคร่าว ๆ ของภาพก่อนจะนำไปสู่การลงลึกในรายละเอียดของความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงที่ได้ต่อไป

ในการวิเคราะห์ตีความภาพนี้ ผู้วิจัยจะใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในการตีความหมายโดยใช้ข้อมูลเอกสารและการให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มผู้บริโภคมารวบรวม เมื่อได้ความหมายในส่วนย่อยแล้ว จะนำมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ในการสร้างความหมายองค์รวมขึ้นมา โดยในการวิเคราะห์นี้ เมื่อได้ความหมายองค์รวมแล้ว จะพิจารณาว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละอย่าง เป็นผลมาจากประเด็นเรื่องชนชั้นและเพศสภาพอย่างไร

เกณฑ์ในการตีความ

ในการตีความเพื่อหาความหมายของภาพนั้น ผู้วิจัยใช้การเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างของสัญลักษณ์ตามแนวทางของ แฟร์ดินันด์ เดอ โซซูร์ ได้พิจารณาถึง 1) การเปรียบเทียบกับคู่ตรงข้าม 2) การเปรียบเทียบสัญลักษณ์ย่อยกับสัญลักษณ์อื่น ๆ 3) การเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ย่อยเมื่อพิจารณากับโครงสร้างรวมทั้งหมด ทั้งนี้ยังพิจารณาถึงการรวมตัวกันเข้าเป็นระบบรหัสแบบต่าง ๆ ด้วยวิธีการมองถึง Paradigmatic ซึ่งเป็นชุดสัญลักษณ์ที่มีความหมายเหมือนกัน และ Syntagmatic ซึ่งเป็นวิธีการประกอบสัญลักษณ์ย่อย ๆ เข้าด้วยกันตามลำดับขั้นตอน

เมื่อได้ความหมายของผู้หญิงในแต่ละภาพแล้ว จะนำมาพิจารณาถึงกระบวนการยกระดับจากความหมายเบื้องต้น (Denotative Meaning) ไปสู่ความหมายทางวัฒนธรรม (Connotative Meaning) ซึ่งจะกลายเป็นการสร้าง “มายาคติ” ในแบบฉบับของ โรล็องด์ บาร์ตส์ ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายของนิตยสารแนวอิโรติกไทย” มีการใช้ตัวแปรต้นคือ รหัสทางชนชั้น และ รหัสทางเพศสภาพ ซึ่งจะเข้าไปกำกับตัวแปรตาม ได้แก่ โครงสร้างการสร้างความหมาย อันประกอบไปด้วย นางแบบ, การใช้กล้อง, ฉากหลังและอุปกรณ์ประกอบฉาก และ เครื่องแต่งกาย ซึ่งนำมาสรุปเป็นแผนผังกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

